

етничността си. Усилията са ориентирани само интериорно. В нито една група не се наблюдава стремеж да се развива етничността и екстериорно (в посока навън), няма аспирации за развитие на своя етнос, за пропагандиране на ценностите си, и то не само спрямо околното население, но и спрямо останалите цигански групи. Фактът, че циганската група се изолира от средата, в която живее, ограничава и размера на етничната ѝ активност вътре в собствените ѝ граници.“¹²

Очевидно в тезите на Е. Марушиакова има някаква неопределеност, непоследователност и противоречивост. Първо, защото етничната активност в интериорен порядък невината отрича и пречи на онази от екстериорен порядък. Разбира се, че хоризонтализмът, херметизираността, неформалността са присъщи на ромската груповата битност и душевност. Естествено е, че сцеплението на междуличностните и груповите връзки и взаимоотношения е много съществен фактор за самосъхранението и просъществуването на конкретната група. Но да се вижда единствено и само тази квалификация, би означавало да се попадне в задънена улица, в своеобразен нонсенс относно тоталността на ромската амбивалентност. Защото с подобна „крайна спирка“ в интерпретацията остават напълно неизяснени и неправилно разбрани редица не по-малко съществени характеристики и особености на груповата ромска екзистенция, на многообразието в инструментариума за репрезентиране и репродукциране на циганския идентитет.

Как иначе бихме си обяснили тогава груповата фаворизация или груповата дискредитация на „чуждите“ от ромски произход, ако не само и преди всичко с екстериорно предлагане и налагане на съответен модел за възприемане и оценяване на конкретна ромска група. Модел, който се различава от онзи, който други цигански общности се опитват да афишират и легитимират за себе си (а посредством това несъзнателно или подсъзнателно понякога и донякъде и за тоталността на циганите) както в циганското, така и в общото социално пространство. Не става ли тук дума следователно за екстериоризиране на интериорно значими и фаворизирани штрихи от портрета на съответната ромска група? Не е ли това особен начин за прокарване на своеобразна (стихийна, неосъзната или